

СЛОВО ПАМ'ЯТІ ПРО АРХЕОЛОГА ТА ЛЮДИНУ ВАЛЕНТИНУ ІВАНІВНУ НЕПРІНУ

На початку 2013 р. зупинилося серце кандидата історичних наук Валентини Іванівни Непріної (1 січня 1932 р. – 2 січня 2013 р.) – однієї з найвідоміших дослідниць неоліту лісового та лісостепового Лівобережжя України, яскравого представника російської й української школи археологів-первісників другої половини ХХ ст., чуйної, по-справжньому світлої людини.

Перші роки життя Валентини Іванівни пройшли в Приураллі – народилася вона у с. Усть-Горева Пермської обл. у сім'ї службовця; навчалася у школі с. Миси. У це мальовниче село В.І. Непріна дуже любила повертатися, там вона відчувала себе найкомфортніше. Любов до малої батьківщини вона передала своєму сину – Олександрю. Імовірно, там, за заповітом Валентини Іванівни, буде й поховано її прах.

Уже у студентські роки під час навчання на історичному відділенні історико-філологічного факультету Пермського державного університету ім. О.М. Горького визначилися наукові інтереси В.І. Непріної. Цьому сприяло створення на відділенні наприкінці 1940-х – на початку 1950-х років школи науковців-первісників під керівництвом визначного радянського археолога О.М. Бадера.

До Києва Валентина Іванівна переїхала разом із чоловіком Є.М. Митрофановим у 1954 р. З цього часу все її трудове життя було пов'язано з Інститутом археоло-

В.І.Непріна з онукою Оксаною у колі друзів.

гії АН УРСР, де спочатку працювала в експедиціях на посаді старшого лаборанта на договірних умовах, а з 1959 р. – молодшим науковим співробітником. Коли Валентині Іванівні виповнилося 60 років, вона звільнилася з Інституту, обіймаючи посаду старшого наукового співробітника, – тобто майже 40 років дослідниця залишалася вірною одній науковій установі, віддавала свої знання, досвід, натхнення археології первісної доби Північно-Східної України.

В.І. Непріна була активним польовим дослідником, маючи великий досвід розвідок і розкопок, ретельно копаючи та педантично обробляючи отримані матеріали. Науковець працювала в новобудовних і планових експедиціях, які здійснювали розвідки та розкопки у Подніпров'ї, Подесенні, лівобережних допливах Дніпра лісової і лісостепової зони України. Нею відкрито й досліджено десятки нових археологічних пам'яток, насамперед неолітичних – дніпро-донецької етнокультурної спільноти, культури ямково-гребінцевої кераміки, лисогубівської культури, а також енеолітичних, доби бронзи, слов'янських, киеворуських.

Багато часу Валентина Іванівна приділяла дослідженню неоліту Подесення, зокрема розкопкам у с. Погорілівка Кролевецького району Сумської обл., проводила розвідки та розкопки по берегах рік Хорол, Сула на Полтавщині, описувала неолітичні пам'ятки з території Полтави (публікації кінця 1960-х–1980-х років). Певний підсумок цих досліджень підведено у частині колективної монографії «Пам'ятники каменного века Левобережной Украины» (1986).

Найбільшим науковим здобутком В.І. Непріної, визнаним як вітчизняними, так і закордонними вченими, є узагальнення матеріалів культури ямково-гребінцевої кераміки Північно-Східної України. Результати багаторічного наукового пошуку, збору, апробації й аналізу матеріалів було оприлюднено в успішно захищеній у 1973 р. дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук «Неоліт ямково-гребінцевої кераміки в Україні». Монографія з аналогічною назвою, опублікована у 1976 р., залишається і досі найкращим зразком дослідження відповідних пам'яток кам'яної доби.

Валентина Іванівна дуже сумлінно, навіть прискіпливо ставилася до отриманих археологічних матеріалів, вивіряючи й обґрунтовуючи кожний висновок, тому всі її наукові дослідження – а це дві монографії, частини в колективних монографіях, понад 50 статей у збірках і часописах – відрізняються високою науковою якістю, фаховістю. Всі опубліковані науковцем роботи не втратили свого значення до тепер, стали значним доробком в археології первісності. Вражає розмаїття тем публікацій В.І. Непріної – це проблеми походження, формування локальних відмінностей неолітичних пам'яток Північної України, їх подальша доля у ранньобронзовий час, питання соціально-економічних реконструкцій, виникнення та розвитку рибальства, місця полювання у господарстві неолітичного населення, житлобудівництво мезоліту-неоліту. Валентина Іванівна обґрунтувала виділення локальних груп пам'яток культу-

ри ямково-гребінцевої кераміки та їх періодизацію, охарактеризувала етнокультурні зв'язки неолітичного населення, довела доцільність визначення окремої неолітичної лисогубівської культури.

В.І. Непріна залишилася в пам'яті всіх, хто її знав, високо професійним ученим, надзвичайно світлою, чуйною, доброзичливою, мудрою людиною. Вона була чудовим другом, цікавою співрозмовницею. Її друзями вважали себе люди різних поколінь – і старші за неї, і набагато молодші. Вона була свосереднім «магнітом», людиною з великим серцем і душею, які притягували. Валентина Іванівна підтримувала дружні стосунки і з відомими археологами – В.Ф. Генінгом, В.М. Даниленком, О.В. Цвек, І.М. Шарафутдіновою, І.Ф. Ковальновою, А.Л. Нечитайло, В.М. Корпусовою, і з молодими науковцями – О.О. Кротовою, Л.Л. Залізняком, Д.Ю. Нужним, О.М. Титовою, Д.В. Ступаком, Л.І. Виногородською, яких вона добре розуміла й по-материнськи підтримувала, щедро ділилася матеріалами, порадами, ідеями. Усі вони, і багато інших, почували себе дуже комфортно й упевнено поряд із Валентиною Іванівною. Їй, людині світлій і мудрій, вистачало тепла і сердечної уваги на всіх.

Пам'ять про Валентину Іванівну Непріну буде жити в серцях її друзів та вірних і люблячих учнів. Спочивайте з миром, дорога наставнице!

Учениця та друг В.І. Непріної О. Титова

Подано до друку: 20.11.2013 р.

ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ ОЛЕКСАНДРОВИЧА РИЧКОВА

Рік тому, 27 вересня 2012 р., після тривалої виснажливої хвороби, з якою він мужньо боровся до останнього дня, полишив земний світ відомий український археолог, один із визнаних фахівців з археології епохи бронзи й історії та теорії археології, невтомний дослідник курганних пам'яток різних археологічних культур і епох лісостепової та степової зон України, автор понад 50 наукових праць (у т.ч. двох монографій), кандидат історичних наук Микола Олександрович Ричков.

Він народився 9 травня 1944 р. на ст. Жуляни Київської обл. В 1976 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Тридцять років самовідданої та копіткої праці (1972–2002) віддав він

